

«PIHTIMUS» «ESTONIA» LAVAL

30. novembrist 1984. a. on «Estonia» laval E. Denissovi «Pihtimus», A. Demidovi poolt A. de Musset' romaani «Sajandi lapse pihtimus» ainetel kirjutatud libreto-ga ballett. Lavastaja ja koreograafitöö on teinud Tiit Härm n.-ö. kokkuvõttena oma õpinguist GITIS-e režissööriteaduskonnas. Mingil määral on kõik eelnimetatud debütandid: A. de Musset' pärandit pole selle sobivusele vaatamata varem balletis kasutatud, A. Demidovile on see esimene balletilibreto, E. Denissoville esimene balletimuusika ja T. Härmi esimene lavastus. Kas on vaja teha mõndusi? Arvatavasti mitte, sest kõik on suurte kogemustega ja tunnustatud meistrid, ka T. Härm on varem seadnud tantsukompositsioonine ja «Pihtimus» mõlkus tal meeles küllalt pikka aega, äratamaks usaldust lõppkontseptsiooni vastu.

Kõige üldisem mulje etendusest oli meeldiv. Balletisõpru võluvad siin kahtlemata kõige rohkem klassikalise koreograafia vahendid, kuigi neist pole päris lõpuni kinni peetud, ja täiesti põhjendatult. Balleti süžee, mis kandub mitmeti välja romaani ajastupiirest, ja läbinisti nüüdisaegne muusika tingivad hulga rikkamaid väljendusvahendeid, kui on seda traditsioonilised paad. Juba asjaolu, et ballett ei arene sündmustiku, vaid kangela-se emotsionaalsete seisundite pideva vaheldumise kaudu, nõuab

kui plastilisest kompositsioonist on ilmselt omased ka T. Härmi-le. Tema lavastuses jätkab koreograafiline liikumine muusikalist liikumist, olles ühtlasi viimase poolt inspireeritud, sealt ainuvõimalikul kujul välja kasvanud.

E. Denissovi loomingust teame seni üsna vähe, ent sellegi najal kujunenud arvamus temast kui omanäolisest otsivast-avastavast heliloojast leidis kinnitust «Pihtimuses». Pikemalt välja arendatud meloodiaid on balletis suhteliselt vähe, need kaunistavad vaid Brigitte'i tähendusrikast hingestatud kuju. Kuid ometi peaks vähesemagi ettevalmistusega kuulaja mõistma selle muusika ilu, kas või helivärvide rohkuse, üllatavate tämbri sobituste ja paljude uudsete kõlakujundite tõttu. Kogu selle rikka partitüüri detaili täpseks elustamiseks on P. Mägi kõvasti vaeva näinud. Ta tunnetab väga erksalt sidet orkestri ja lava vahel, ei suru küll tantsijatele peale mehaanilist rütmi, ent dikteerib neile julgelt muusika arengust johtuvaid nõudeid. Kõike täpsemalt sõnastada on kaunis raske, aga mõnda haaravamalt momenti püüaks siiski «tõlkida». Octave'i traagilist purset I vaatusse lõpul toetab muusika tohutu dünaamiline tõus ja meeletu gongilööök, II vaatus algab samast seisundist nii adekvaatse pingega, nagu pole veerandtunnist vahe-aega olnudki. Octave'i sisevõit-

nustust korrektsuse ja musitseerimisvalmiduse eest.

«Pihtimuse» lavakujundus (B. Birger ja P. Pasternak Moskvast) võimaldab trupile ja solistidele piisavat tegutsemisruumi ja on silmale mõnus vaadata, eriti Brigitte'i salongi ja looduspildi aegu. Kui kunstnikele on midagi ette heita, siis ainult tunnete koostüümide kohta — väga oleks tahtnud teada: kes on kes? Või saanuks neid üksteisest eristada koreograafiliste vahenditega?

T. Härm, kes viibis laval praktiliselt kogu balleti aegu, lähtus Octave'i kehastamisel enda loodud kuju psühholoogiast ja maailmanägemisest. Octave on üha kahtlev ja juurdlev, liiga sageli pettunud, viirastustest piinatud ja väljapääsu otsiv noormees. Kuju lahendus veenis, ehkki pika-peale tahtnuks kehvamalt nautida helgeid, sisepiinadest vabu hetki, mis rõõmustasid kangela seltskonna ja kõrtsirahva lõbus-tuspaikades, eeskätt aga tundedihedates, kirglikes pas de deux'des Brigitte'iga (Kaie Kõrb) ja duetis Armastatuga (Tatjana Voronina). Viimase kaksikrolli teine poolus, Kõrtsineiu, oli muide väga võluv oma ahvatlusmängus.

Segadusse ajavatest tunnetest oli juba eespool juttu, ometi olid kõik nende-poeetilisel üldistatud etteasted naudilavad (Irina Fomina, Liliانا Grodnikova, Oleg Baranov, Jevgeni Kirejev, Janis Garancis). Just siin avaldus kõige kirkamalt T. Härmi tantsuõppiajal (1978) õppimise

kõik eelnimetatud debütandid: A. de Musset' pärandit pole selle sobivusele vaatamata varem balletis kasutatud, A. Demidovile on see esimene balletilibreto, E. Denissovile esimene balletimuusika ja T. Härmile esimene lavastus. Kas on vaja teha mõõndusi? Arvatavasti mitte, sest kõik on suurte kogemustega ja tunnustatud meistrid, ka T. Härm on varem seadnud tantsukompositsiooni ja «Pihtimus» mõlkus tal meeles küllalt pikka aega, äratamaks usaldust lõppkontseptsiooni vastu.

Kõige üldisem mulje etendusest oli meeldiv. Balletisõpru võluvad siin kahtlemata kõige rohkem klassikalise koreograafia vahendid, kuigi neist pole päris lõpuni kinni peetud, ja täiesti põhjendatult. Balleti süžee, mis kandub mitmeti välja romaani ajastupiirest, ja läbinisti nüüdisaegne muusika tingivad hulga rikkamaid väljendusvahendeid, kui on seda traditsioonilised paad. Juba asjaolu, et balletit ei arene sündmustiku, vaid kangelase emotsionaalsete seisundite pideva vaheldumise kaudu, nõuab peategelase Octave'i kuju avamiseks erilisi liikumisjooniseid. Ka ei saa Octave'i ümbritsevate tunnete — Lootuse, Kurbuse, Uhkuse, Armukadeduse ja Südametunnistuse koreograafia truuks jääda vaid tavapärasele balletileksikonile.

Kõige enam rõõmustab selles lavastuses muusika ja tantsu erakordne ühtesulamine; tekib kummalme mulje, et Paul Mägi dirigeerib oma soovi kohaselt mitte üksnes pillimehi, vaid ka tantsijaid — nii ideaalselt ka justub iga muusikaline detail liikumises. Teadupoolest kulges E. Denissovi ja T. Härm'i koostöö heas teineteisemõistmises vaimus; E. Denissovi arusaamad balletist

kujukenud arvamused temast kui omandolisest otsivast-avastavast heliloojast leidis kinnitust «Pihtimuses». Pikemalt välja arendatud meloodiaid on balletis suhteliselt vähe, need kaunistavad vaid Brigitte'i tähendusriikast hingestatud kuju. Kuid ometi peaks vahaesemagi ettevalmistusega kuulaja mõistma selle muusika ilu, kas või helivärvide rohkuse, üllatavate tämbri sobituste ja paljude uudsete kõlakujundite tõttu. Kogu selle rikka partituuri detaili täpseks elustamiseks on P. Mägi kõvasti vaeva näinud. Ta tunnetab väga erksalt sidet orkestri ja lava vahel, ei suru küll tantsijatele peale mehaanilist rütmi, ent dikteerib neile julgelt muusika arengust johtuvaid nõudeid. Kõike täpsemalt sõnastada on kaunis raske, aga mõnda haaravat moment püüaks siiski «tõlkida». Octave'i traagilist pursket I vaatusel lõpul toetab muusika tohutu dünaamiline tõus ja meeleheitlik gongilööök, II vaatus algab samast seisundist nii adekvaatse pingega, nagu pole veerandtunnist vahelaega olnudki. Octave'i sisevõitlusest kantud siitene saadavad vaevukuuldavad võbelevad, pausidest hakitud helikobarad. Brigitte'i klaverimängu sulav viiulisoolo ja sellest õitsele puhkev valss on ülihabras. Kuidas aga pörutab timpan oma valsitakti seltskonnatantsus, milline räigelt frivooline on äkki kogu orkestri kõla! Looduspildis tabatakse aga suurepäraselt harrast pühalikku meeleolu.

Kuna valdav osa balleti muusikast on üles ehitatud antud seisundi taustal liikuvatele soolorepliikidele, on orkestri solistidel pidevalt vastutusrikkaid ülesandeid. Jõudmata küll üles lugeda kuutteistkümend nime, tahaks avaldada kõigile siirast tun-

tümide kohta — väga oleks tahtnud teada: kes on kes? Või saanuks neid üks teisest eristada koreograafiliste vahenditega?

T. Härm, kes viibis laval praktiliselt kogu balleti aegu, lähtus Octave'i kehastamisel enda loodud kuju psühholoogiast ja maailmandgemisest. Octave on üha kahtlev ja juurdlev, liiga sageli pettuv, viirastustest piinatud ja väljapääsu otsiv noormees. Kuju lahendus veenis, ehkki pika-peale tahtnuks kestvamalt nautida helgeid, sisepiinadest vabu hetki, mis rõõmustasid kangelast seltskonna ja kõrtsirahva lõbuspaikades, eeskätt aga tundeihedates, kirglikes pas de deux'des Brigitte'iga (Kaie Kõrb) ja duetis Armastatuga (Tatjana Voronina). Viimase kaksikrolli teine poolus, Kõrtsineiu, oli muide väga võluv oma ahvatlusmängus.

Segadusse ajavatest tunnetest oli juba eespool juttu, ometi olid kõik nende poeetilisel üldistatud etteastet nauditavad (Irina Fomina, Liliana Grodnikova, Oleg Baranov, Jevgeni Kirejev, Janis Garancis). Just siin avaldus kõige kirkamalt T. Härm'i tantsuseadja fantaasia. Octave'i suhtlemine oma heilike personifitseeritud hingeseisunditega on edastatud leidlikult ja haaravalt.

«Pihtimus» on ärgitanud dia-metraalselt vastakaid arvamusi. Kuna lavastus pole küll eppohiloov, aga kaugelki mitte ka ebaõnnestunud, ei saa nõustuda kummagi äärmusega. Kummatalgi tüle kõrgelt hinnata T. Härm'i väga hoolikalt läbi mõeldud režiid ja meisterlikku peaosatäitmist, samuti teiste osaliste kõigiti professionaalselt ja mõtestatud esinemist, balleti suurepärasest muusikast ja selle väljapaistval tasemel ettekandmisest rääkimata.

INES RANNAP